

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 3

*Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
формування міжкультурної комунікації”,
м. Київ, МАУП, 24 травня 2011 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

**Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видав-
О-72 ничий дім “Персонал”, 2010 —**

Вип. 3 : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: формування міжкультурної комунікації”, м. Київ, МАУП, 24 трав. 2011 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — 246 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: формування міжкультурної комунікації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Н. М. Чернуха, Д. В. Біч

Міжкультурні зв'язки у сучасному
освітньому просторі 5

І. П. Бідзюра

Концепція мотивації професійної
діяльності: парадигмальний контекст
управлінської компетентності
працівників ВНЗ 8

О. В. Кобзєва, В. О. Матюхін

Особливості антикризового управління
недержавними ВНЗ 13

Т. І. Боєва, Н. В. Немченко

Вища освіта сучасної України 16

Г. Л. Бондаренко

Риторика як засіб навчання
невербальним особливостям
міжкультурної комунікації 18

В. А. Гапоненко

Перспективи дистанційного навчання
в галузі суспільно-політичного
знання 22

Л. В. Георгінова, О. В. Богданов

Підготовка майбутніх менеджерів
в умовах формування міжкультурної
комунікації 26

Г. Я. Дідух

Специфіка викладання політології
іноземним студентам у контексті
міжкультурної комунікації 32

О. І. Дікарев, О. В. Волонець

Атомна енергетика у політичному
та економічному вимірі 36

Є. І. Качмарський

Оптимізація мережі загальноосвітніх
навчальних закладів у контексті
адміністративно-територіальної
реформи в Україні 43

Ф. М. Медвідь, В. В. Баран

Елітарна концепція Юрія Липи в умовах
формування міжкультурної взаємодії 46

І. М. Найдьонов

Проблеми модернізації
ефективності освіти 54

Т. І. Науменко

Розвиток духовності дитини: педагогічні
технології 58

Н. М. Терещенко

Проблеми формування управлінської
стратегії бібліотечно-інформаційних
установ у забезпеченні якості освіти 62

О. О. Щербань

Загальні проблеми: інформаційні
технології і сучасна освіта 69

Н. Н. Юсеф

Межкультурные связи стран Ближнего
Востока (образовательный аспект) 71

І. О. Денісова

Формування міжкультурної
комунікації студентів вищих
навчальних закладів у процесі вивчення
іноземних мов 74

В. С. Ейсмонт

Теоретико-методологічні аспекти
економічного зростання, економічного
розвитку і розвитку економіки 78

Т. О. Костюк

Проблеми модернізації освіти в Україні
в рамках Болонського процесу 88

М. Ф. Медвідь, А. А. Ольховик

Соціалізація особистості
в умовах формування міжкультурної
комунікації 93

І. М. Николин

Розвиток комунікативного
досвіду особистості з труднощами
спілкування 97

І. О. Проценко

Політологічний вимір
інтелектуального капіталу 103

О. С. Хоменко

Засадничі умови формування політичної
стабільності в суспільстві,
що трансформується 107

К. Е. Шумовська

Проблеми освіти державних
службовців в сучасній Україні 117

Ф. М. МЕДВІДЬ

канд. філос. наук, проф.

В. В. БАРАН

аспірант

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ЕЛІТАРНА КОНЦЕПЦІЯ ЮРІЯ ЛИПИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 3, 2012, 46–53

*“Історія нашого духа і крові, то історія наших провідників нашої еліти.
Все інше тільки тло...”*

Юрій Липа

“Цей упертий і енергійний народ змінює свій характер. Він мав свої часи, коли повний сильних геленських і норманських впливів (не виключаючи й тюркських) закладав свою Київську державу. Близьк тих часів залишив такий слід у пам’яті сусідніх з українцями народів, що російський царат, шукаючи якоїсь догідної традиції для своєї керми, захопився за традицію Київського князівства і на початку XVIII століття офіційно наказав визнавати московських Романових за продовжувачів київських Рюриковичів. У нечувано архаїчних часах, зв’язаних з поширенням впливів польської шляхти на Східну Європу, витворили українці традицію козацтва, піввоєнного, півторговельного лицарства із своєрідним устроєм. ...Романтичний сепаратизм української інтелігенції XIX і XX століття не мав глибшої політичної програми. Було в нього сильне змагання до

культурної самостійності” [1, 277–279], — так кількома реченнями в праці “Розподіл Росії” вітчизняний мислитель Юрій Липа (1900–1944) дуже точно змальовує багатовікову державницьку історію українського народу до 1917 р.

Лютнева і Жовтнева революції 1917 р. спричинили розпад Російської імперії, а невдале завершення Першої світової війни в 1918 р. — Австро-Угорщини. Це були передумови для відновлення української державності в Наддніпрянщині та Галичині відповідно. Проте незалежність на обох берегах Дніпра тривала недовго. За Ризьким мирним договором від 18 березня 1921 р. територія ЗУНР відійшла до складу Польщі, а 30 грудня 1922 р. у Москві представники УРСР (що виникла в Наддніпрянщині після невдалих державницьких спроб УНР, Гетьманату та Директорії) підписали Договір про створення СРСР. Це були дві

юридичні дати поразки української незалежності першої чверті ХХ ст., хоча громадянська війна в Росії тривала і в 1923 р.

Історичні уроки 1917–1923 рр. стали черговим підтвердженням солідаризму українського народу. В тогочасній боротьбі за власну державу яскраво простежувались, на думку Ю. Липи, такі прикмети: масовий інстинкт (згуртованість) українців, расове очищення від чужинців та здібність мас до природної боротьби рас. “Українські маси легко пригадують свою одність, і виразно відділяються від чужинців, і підуть на боротьбу” [2, 44], — резюмує Ю. Липа. Головне завдання еліти полягає у наповненні цієї боротьби змістом, стратегією і тактикою.

Але “по кількалітній фурії (1917–1923) української інтелігенції, що хотіла при мінімальних засобах збудувати українську велику державу в Європі, розпочалась реакція. Річ, звичайно, не в поразках і втратах, що ждуть кожну державу в світі, а річ у тім, як прийняти цю поразку» [2, 280], — пише автор у “Всеукраїнській трилогії”.

Пошуки відповіді на запитання: “Чому ми втратили державність?” стали основною темою наукових праць багатьох видатних діячів міжвоєнного періоду. Цікаво, що більшість з них були активними учасниками українського державотворення першої половини ХХ ст. У праці “Відродження нації (Історії української революції)” В. Винниченка (1880–1951) про причини краху Директорії пише так: “Головний чинник, що знищив гетьманщину, сільський і міський український

пролетаріат, од влади й творення державности було одіпхнуто новим чинником — національним міщанством, репрезентований отаманщиною, цим найгіршим елементом дрібнобуржуазної демократії” [3, 195].

Симон Петлюра (1879–1926) в статті-зверненні “Народе Український” згадує, що “коли самотня армія українська в обороні всесвітньої культури являла високий зразок мужості й легендарної відваги, великі держави Європи не хотіли розуміти своїх інтересів. Тероризована большевицькою загрозою Європа готова була допомагати таким безнадійним авантюрам, як спроби Денікіна — Врангеля, і свідомо закривала очі свої на криваву боротьбу України, Білоруси, Дону, Кубані, Грузії та інших народів Кавказу” [4, 229].

“Українська народна стихія довго була без голови. Петлюра прийшов запізно. Ні при чому тут виправдання тиском Антанти до федерації, ані “новою пануючою епохою соціалізму в світі”. Це все лиш викрути. Офіційна Україна не розпізнала непоборної рідної сили — народної стихії” [5, 39], — так пише про втрату державності Ярослав Стецько (1912–1986) в праці “Дві революції”.

Варто відмітити й епізод, опублікований у статті Євгена Маланюка (1897–1949) “Малоросійство”: “Покійний Максим Славинський, приятель Лесі Українки, довголітній співредактор західницького петербурзького місячника “Вестник Европы” і наш дипломат в часах Державности, десь в середині 20-х рр. щиро признався був в розмові, що страшне пророцтво Шевченка —

*Та не однаково мені,
Як Україну злії люде,
Присплять, лукаві, і в огні
Її окрадену, збудять, –*

було для нього довший час незрозуміле. ...І аж, як казав він, ось тепер, по всім, що було протягом 1917–20 рр., він зрозумів, яке прозріння і яка остоорога містилась в тій “неясній” і “необробленій” строфі [6, 98–99].

“Не може більше повторитися лихо з 1917 року, коли федералістична концепція сплутала будування української державности, приголомшила здоровий національно-політичний інститут народу й обеззброїла його перед большевицьким підступом і наступом” [7, 102], — застерігав у “Слові до українських націоналістів-революціонерів за кордоном” Степан Бандера (1909–1959).

Юрій Липа у праці “Призначення України” аналізуючи державотворення 1917–1923 рр. пише, що українці сприйняли поразку без “безнадійності” та “скиглення”, не списуючи все на “зажерливість” сусідів. “Причини поразки свого 45–50-мільйонного народу в боротьбі з понад 130–140-мільйонною масою сусідів вони приписують тільки собі” [2, 280]. Проте, починаючи з 1922–1923 рр. почали шукати винного в національній трагедії. Причому, якщо спершу такі дискусії точилися в колах політиків, то потім стали буденною справою для всього населення. І як цитує Ю. Липа риторичні слова одного з військових про події 1919 р.: “Хто знає, може, той вартовий старшина, що вночі полінувався зірватися до польового телефону, завинив найбільше у

відступі цілої армії?” [2, 280]. Оскільки, в історії не буває дрібниць.

Автор “Всеукраїнської трилогії” дуже точно вказує на основну причину швидкої втрати державності: “Великі речі зв’язані з характером людей, які ті речі виконують, а не з їхніми програмами. Українці мали націонал-соціалістів (Макаренко) ще в 1903 році, Лігу Народів (М. Грушевський) в Києві у 1918 році, а врешті, прегарними програмами і теоріями будови держави (В. Липинський, Міхновський, чотири проекти конституції і т. д.) могли б обдарувати з десятків держав Європи” [2, 281].

І після цих слів Ю. Липа зазначає, що якщо в духовності української еліти настане перелом, то ця державницька поразка повною мірою оплатила б себе. Для цього провідній верстві необхідно вивчити всі тонкощі українського характеру та діяти відповідно до нього. Під “елітою” видатний геополітик розуміє “людей-провідників, що потраплять об’єднати коло себе групи своєї крові чи служити ширшій організації раси” [2, 58]. На його думку, для еліти пізнати найбільш стійкі національні ідеї означає — отримати скарб більший, ніж всі матеріальні багатства, а також виявити джерела народної енергії. І лише тоді їхнє правління буде “постійною організацією в чужих намірах і в своїх можливостях”.

Попри те що діяльність сторонніх сил суттєво знизила значення української еліти 1917–1923 рр., “що не мала тоді загалом ані традиції керми, ані концепції війська чи держави”, на думку автора “Всеукраїн-

ської трилогії”, її знищити було не під силу ані радянській владі, ані іншим чужинцям. Висновок про неможливість такого процесу випливав як з чисельності провідної верстви (десятки тисяч діячів до Першої світової війни зросли до сотні тисяч у 1917 р.), так і з її територіальної розпорошеності.

Варто зазначити і те, що українська еліта творилась окремо від російської. Цьому сприяли причини расового, національного та освітнього характеру[19, 338–345]. Приміром, у Київському та Харківському університетах, де переважно навчалися провідники нашого народу, викладало чимало професорів із Західної Європи, чого не спостерігалося в закладах Петербурга чи Москви. Але фундаментальна відмінність між двома народами полягала в тому, що українська інтелігенція вийшла з сіл, а російська — з міст. І до 1917 р. українці творили “діаспори зайд” у містах та відтворювали там традиційні для сіл відносини.

Високо оцінюючи працю українських інтелігентів початку ХХ ст. автор “Всеукраїнської трилогії” відзначає головні прикмети їхньої діяльності: муравлиність та протестна втеча до власного еготизму.

Ю. Липа генеральні ідеї еліти розглядає як певні духовні події та вписує їх у власну формулу раси. За його визначенням: “Українські генеральні ідеї — це більш чи менш глибокі вияви українського расового “я” [2, 204]. А “в боротьбі українська відпорність майже необмежена людськими умовами, і еліта в свій час завжди використає її для цілей раси” [2, 197].

Ретельно описуючи різні аспекти власної концепції української раси, видатний геополітик вбачав у неконтрольованих домішках небезпеку для існування еліти. При цьому високо оцінюючи діяльність окремих чужинців на благо нашого народу — боспорську, нормандську і литовські династії правителів, а також німця Гізеля, волоха Могили, грека Капніста, англійця Кейта та ін.

Іноді історико-культурна спадщина первнів та домішок дивним чином впліталась у духовність української еліти. Приміром, як пояснити поширення культу імператора Александра Македонського серед козаків. Він зауважує, що в історії України, попри багатство та різноманітність поглядів еліти, чітко простежуються та переплітаються два споконвічних типи національних (генеральних чи головних) ідей — еллінізм та готизм. Для першого характерні експромт, несподіванка та натхнення, а другий ґрунтується на продуманості та розміреності.

Попри іноді невдалі спроби поєднання еллінізму з готизмом, за його словами, “ніяка ідея не викликає пошуріших наслідків, ніякий ворожий похід проти України та її земель не дав таких спустошень як ідея обниження українства, підложжя пораженства”. Свідоме визнання неспроможності побудови української державності та проголошення відсутності власної нації, що свого часу було притаманне окремим представникам інтелігенції, найґрунтовніше руйнувало українське суспільство зсередини.

Ю. Липа дуже цікаво окреслює межі українських генеральних ідей,

порівнюючи їх з музичним образом чи частиною хорових пісень. “На тлі потужного плаву стриманих голосів, що несе і проводить, виринає від часу до часу спів одного голосу, що однак швидко зникає в хоровому вічному плаві мелодії” [2, 205]. В українській історії власні “сильні мелодії” у “спів раси” вносили такі визначні діячі, як Митридат Великий, Святослав Завойовник, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Ярослав Осмомисл, Богдан Хмельницький, Симон Петлюра. Причому, їхня власна творчість вбирала в себе працю багатьох поколінь [8, 9–10].

Розглядаючи елітарну концепцію Ю. Липи неможливо оминати такі слова з статті “В чім сила організації?” Д. Донцова (1883–1973) про державотворення 1917–1923 рр.: “Психіку цієї просвітянської еліти добре колись окреслив Ю. Липа, ще до того, як сам їй не піддався. В одній старій поезії писав він про “жебраків при дорозі о ялмужну просячих”:

*“Виведу націю я на роздороже,
Попхненькаю над нею,
Пограю на лірі. Може
подивуються такий гарячій вірі
Інші народи з моцею своєю.
Скажуть: — то учтива дитина,
хороша,
Співає пісеньки, не бунтує,
Не стримить, щоб щось злого
зробити.
Випадає похвалити ці діти
І державність дати.
— Хай нам світить надія,
Хоч би й без дати.
Лиш не треба, на Бога, не треба
Щоб вона повставала, вбивала!
... Ой, тяжко, брате,*

Меча брати!

*Як би так зробити війну без
пожару!*

*Як би так зробити націю
обережно, потихенько,*

*Годувать її книжечками у
затишнім курничку*

*І вивести на світ готову, без
боротьби,*

Перехитривши всіх?

*Ні, не сваритися. Не гнівити
дикість,*

*Тупоту і підсвинків з чужими
агентами.*

Ні, зробити всіх президентами”.

Таке було “вірую” цієї еліти [9, 61–62]. Цей уривок і досі дає сучасним дослідникам політичних вчень XX ст. багато інформації для роздумів.

Варто наголосити, що на відміну від сучасників-творців теорій еліт — В. Липинського [10] та Д. Донцова [11] — Ю. Липа висвітлює й важливі культурні аспекти. Що, власне, є ключовим для вивчення проблеми формування міжкультурної взаємодії сьогодення.

“Культурна спадщина, збірна психологія, здатність до життя і взагалі експансії — це все те, що може дуже допомогти расі, власне, в опануванні і навіть переборенні злих умовин середовища” [2, 148], — зазначає геополітик. Глави під назвою “Культури над Чорним морем” праці “Чорноморська доктрина” Ю. Липа розпочинає такими словами: “Чорне море є осередком не тільки для торгівлі і державностей на стожищах рік. На всіх його берегах є сліди прадавньої спільноти народів над Чорним морем” [1, 114]. І перелічивши видатних українських дослідників

чорноморського простору (В. Щербаківського, О. Башмакова, Х. Вовка, М. Грушевського), зауважує, що найбільше слідів такої спільності знаходяться в горах. За його твердженням, Кавказ, Балкани, Карпати та інші гірські системи не тільки (як і ріки) етнічно об'єднують народи над Чорним морем, а й виступають “перепоховальними (резерватами)” морального і релігійного світогляду, а також пракультури, що існувала в підложжі.

Орієнтовно, на думку дослідника, три тисячі років (між 5000 і 2000 рр. до християнського літочислення) цілий простір довкола Чорного моря займала одна раса (кавказька чи алародійська). Але в боротьбі з суперниками семітами та індоєвропейцями (в IV–II та III–II тисячоліттях до н. е. відповідно) вона зникла з історії. Але залишила сліди в крові та традиціях чорноморських народів. Зі спільної доісторичної культури над Чорним морем виникли трипільська і хетська пракультури.

Трипільська цивілізація охоплювала територію України та Балкан, а також береги Дунаю. Про високий рівень розвитку свідчать знайдені археологами зразки мальованої кераміки, історичні відомості про запровадження не лише місячного, а й річного відліку часу.

Хетська культура, що існувала в Анатолії та Південному Кавказі, є більш дослідженою, ніж трипільська. Ядром цієї держави Гатті був народ, що розбудував гірництво та мав потужну торгівлю. Але у 1190 р. хетів завоювали траки, вірмени і фригійці [1, 114–115].

В “Епосі про Гільгамеша” та уривках з “Одіссеї”, назвах багатьох географічних об'єктів та, навіть, українських прізвищ дійшли до нас елементи цих прадавніх цивілізацій.

Крім, власне, культурної спорідненості, причорноморські народи мають спільне міфологічно-релігійне коріння. Доречно згадати, що саме в південній Україні (“в степах Скитії”) було прикуто до скелі Прометея (якого чорноморські народи протиставляють західноєвропейському Фаустові). “Усі великі ідеї — чи релігійні, чи політичні й мистецькі — перейшли або дітнулися Чорного моря. Перед своїм світовим розмахом християнство спочатку розвинулось в Анатолії. Римське право, зроджене в Римі, мусило спочатку перейти до школи Сирії, щоб статися доктринальним, потім його скодифікував Юстиніан у Царгороді, і аж тоді це право перемогло світ”, — цитує О. Башмакова, автор “Всеукраїнської трилогії” [1, 132].

Найдавнішим з відомих дослідникам божеством на берегах Чорного моря була Богиня-Матір чи Кібела-Купала. Це була релігія етнічного передньоазійського підложжя. Релігія геленів (греків) досягла найбільшого розвитку в IV ст. до Христа. Особливою популярністю на чорноморських просторах користувалися Елевзинські, Діонісійські та Орфейські містерії.

У Понтійському мистецтві прослідковувались два іранських культу: мітраїзму та маніхеїзму. Тому християнство прийшло на чорноморські простори як логічне завершення гелівського та іранського

світоглядів. А міф апостола Андрія Первозваного міцно ввійшов у духовну свідомість населення.

Другою з світових релігій для народів Чорного моря згодом став іслам. Існування лише двох прадавніх культур та двох провідних віросповідань є важливими чинниками для подальшого геополітичного зміцнення Чорноморського регіону, інтеграційні перспективи якого і досі повною мірою не реалізовані [12, 18–21].

В історії України ХХ ст. було два яскраві періоди політичного та культурного розвою нашого народу. Перший розпочався в 1917, а другий у 1991 рр. В обох випадках каталізатором політичного та культурного розвитку було здобуття незалежності. Проте, якщо ряд спроб державотворення першої половини минулого століття неодмінно зазнавали невдачі, то в новітній період Україна міцно втримує свій суверенітет.

Творча спадщина ще донедавна забутого видатного українського мислителя Ю. Липи має бути використана в період формування міжкультурної взаємодії. Адже на сторінках “Всеукраїнської трилогії” дуже вдало синтезовано проблеми творення української еліти та культурно-релігійної спорідненості життєдайного Чорноморського простору, що є теоретичною основою для налагодження повноцінного полікультурного діалогу з іншими державами регіону. Тому, починаючи з 1991 р. число науковців, які проводять ревізію його творчих напрацювань та намагаються адаптувати їх до сучасних умов, невпинно зростає [13 – 17].

Для кожного українця фундаментальний принцип у міжкультурній взаємодії сформулював у вірші “І мертвим, живим, і ненародженим...” великий Тарас Шевченко (1814–1861):

*“Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злому
На всій землі безконечній
Веселого дому”* [18, 272].

Ю. Липа підкреслює звичай великої англосакської раси висилати своїх дітей на чужину, щоб пізнати чуже, а найважливіше — оглянути своє ззовні [2, 45]. Це теж є дуже важливим аспектом міжкультурної взаємодії.

Варто пам’ятати, що лише гармонійне поєднання минулого з теперішнім забезпечить світле майбутнє нашої культури та її носію — еліті в умовах тотальної глобалізації. Тому що надмірна інтеграція може перетворити назву першої глави праці “Призначення України” — “Європа – без європейців” — на реальність.

Насамкінець згадаємо один із заповітів Юрія Липи, що з роками стає все більш актуальним: “Кожна нація, як і окрема людина, зможе висловити себе і своє лице лишень у безнастанній боротьбі з матеріальним і духовним оточенням. Тільки у такій боротьбі виробиться природна сила України і її вартість для народів світу”.

1. *Липа Ю.* Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 2: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії — К.: МАУП, 2007. — 392 с.
2. *Липа Ю.* Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 1: Призначення України. — К.: МАУП, 2007. — 336 с.
3. *Винниченко В.* Відродження нації. — Ч. III. — К. — Відень: Дзвін, 1920. — 535 с.
4. *Петлюра С.* Статті. — К.: Дніпро, 1993. — 341 с.
5. *Стецько Я.* Дві революції // Укр. націоналізм. Антологія. — Т. 2. — К.: Укр. вид. спілка ім. Юрія Липи, 2011. — С. 36–48.
6. *Маланюк Є.* Малоросійство // Укр. націоналізм. Антологія. — Т. 2. — К.: Укр. вид. спілка ім. Юрія Липи, 2011. — С. 81–99.
7. *Бандера С.* Перспективи Української Революції: Репринтне вид.— Дрогобич: “Відродження”, 1998.— 656 с.
8. *Баран В. В* Юрій Липа про політичну суб’єктність української нації та загрози національній ідеї // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. тез наук. допов. VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (25–26 березня 2011 р.) — Луцьк: ПП Іванюк В. П., ПП Петринка А. Ю., 2011. — С. 9–11.
9. *Донцов Д.* Московська отрута. — Торонто — Монреаль: Спілка визволення України, 1955. — 296 с.
10. *Литинський В.* Повне зібрання творів, архів, студії. — Т. 6. Кн. 1 // Листи до братів-хліборобів: Про ідею українського монархізму. — К., Філадельфія, 1995. — 471 с.
11. *Донцов Д.* Де шукати наших історичних традицій. Дух давнини. — К.: МАУП, 2005. — 568 с.
12. *Баран В. В* Юрій Липа про геополітичне становище чорноморських держав першої половини ХХ ст. // Матер. XIII Всеукр. наук.-практ. конф.: “Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи” (15 квіт. 2011 р.) — Тернопіль, 2011. — С. 18–21.
13. *Мороз В.* Горіти надзвичайним світлом // Липа Ю. Призначення України. — Львів: Просвіта, 1992. — С. 3–11.
14. *Головатий М.* Де вони — кордони української душі // Ю. Липа. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 1 Призначення України. — К.: МАУП, 2007. — С. 5–14.
15. *Гринів О.* Передбачення глобального масштабу // Ю. Липа. Розподіл Росії. — Львів: Інст. народознав. НАН України, 1995. — С. III–XX.
16. *Медвідь Ф. М.* Липа Юрій Іванович // Політол. слов.: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2005. — С. 432–434.
17. *Домащенко Л. М.* Концепції чорноморської орієнтації України у вітчизняній політичній думці першої половини ХХ століття: Дис. канд. політ. наук: 23.00.01. — К., 2009.
18. *Шевченко Т.* Кобзар. — К.: Держ. вид. худ. л-ри, 1964. — 652 с.
19. *Медвідь Ф. М.* Виховання української еліти системою національної освіти в умовах консолідації сучасної української нації // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. — К., 2006. — Т. 2. — С. 337–346.